

“Buta hara, erməni hara?”

Amma butalı xalçalarımızı xarici bazarlarda erməni işbazları satırlar

nənəmin də yaxşı xalça toxumağı vardı. Onun dedə yurdu Kosalarda həmişə peşəkar xalçaçılar olub. Bu gün nənələrimizin uzun illər göz nuru ilə toxduqları xalçalardan çox az sayda qalıb. Çünki ötən əsrin 90-cı illərində maddi sərvətlərimizin ucuz qiymətə alınaraq xarici bazarlara çıxarılması intensivləşmişdi.

Beləliklə, Azərbaycan, o cümlədən

Qazax–Borçalı xalçaları uzun illər xarici bazarlara daşındı. Yaxşı nəyimiz varsa, ermənilər ucuz alıb baha, həm də öz adlarından satdılar. Talançıların arasında bizim özümüzünkülər də vardı və onlar üçün maddi maraqlar milli-mənəvi dəyərlərdən irəli idi. Gec ayıldıq... Xalçalarımızın bir hissəsi xarici bazarlarda erməni işbazlarına milyonlar qazandırdı.

“Vikipediya”da erməni xalça tarixinin “qədim kökləri” olduğu göstərilib. Burada erməni xalçalarının füsunkar ornament və ilmələrindən danışılır. Şəkillərdə isə Qarabağ, Qazax–Borçalı, Naxçıvan, hətta Təbriz xalçaları erməni sənət nümunələri kimi göstərilir. Bu cür təxribatlara dünyanın müxtəlif özəl muzeylərində də rast gəlinir.

Tez-tez xarici səfərdə olan həmkəndlilim Eldar İdrisov deyir:

– Varşavada xalça muzeyinə getmişdim. Erməni əsilli isveçrəlinin (onun həyat yoldaşı polyak olub) kolleksiyası əsasında yaradılmış muzeydə Azərbaycana məxsus xalçalar da vardı. Forma zənginliyinə, rənglərin əlvanlığına (al-qırmızı, palıdı, qızılı, sarı, çəhrayı rənglər) və yüksək fantaziyalarına görə fərqlənən Qarabağ xalçaları erməni malları kimi təqdim olunurdu. Muzey əməkdaşına Qullabı ilmə üsulu ilə toxunan iriölçülü həndəsi göllər, nəbati naxışlarla zəngin

olan bu xalçaların Azərbaycanın Qarabağ xalçaçılıq məktəbinə aid olduğunu bildirəndə sözlərimi təəccüblə qarşıladı. Bildirdim ki, ermənilərin xalçaçılıq sənəti olmayıb. Onların əsas hissəsi Qarabağa, Borçalıya XIX əsrdə köçüb.

İlk dövrdə ermənilər azərbaycanlılara xalça üçün sifarişlər veriblər. Bəzən isə xalçada erməni hərflərinin, xaçların toxunmasını xahiş ediblər. Tədricən onlar azərbaycanlılardan xalça toxumağı da öyrəniblər. Bu gün erməni qadınlarının toxuduğu xalçalardakı ilmələr türk ilmələridir. Yaşları da o qədər çox deyil. Muzeydə Qazax–Borçalı, Bakı xalçaları da vardı. Qarabağ xalçalarına nisbətən ilmələri daha sıx vurulmuş Bakı xalçalarında dəvə, buta, dördbucaqlı göllər üstünlük təşkil edirdi. Qeyd etdim ki, buta Azərbaycan ornament sənətinin çox yayılmış bəzək elementlərindən biridir. Bunun ermənilərə heç bir aidiyyəti yoxdur.

Borçalı xalçasını görəndə erməni kimi isə ürəyim şiddətlə döyünməyə başladı. Fikirleşdim ki, erməni malı kimi təqdim olunan bu xalça, bəlkə, elə bizim Arıxlıda toxunub, hansı yollarsa xarici bazara çıxarılıb və bu gün özəl muzeydə nümayiş olunur. Özü də oğurluğu man bilməyən millətin, adı ilə. Mənim üçün çox ağır idi.

Eldar İdrisov daha sonra bildirdi ki, xalçalarla bağlı kataloqlarda kolleksiya

sahiblərinin əksəriyyəti ermənilərdir. “Onlar dünyanın müxtəlif ölkələrinə səpələnilər və kolleksiyalarında, əsasən, Azərbaycan xalçaları toplanıb. Çox vaxt da bu xalçaları utanıb çəkinmədən erməni xalçaları kimi sərgiləyirlər. Dəfələrlə bunun şahidi olmuşuq. Belə neqativ halların qarşısı vaxtında alınmalıdır”.

Bəli, vaxtında alınmalıdır. Çünki mədəniyyətimizin bir parçasıdır. Bu gün Borçalı xalçalarına xarici bazarlarda böyük maraq var; məsələn, 2011-ci il martın 22-də almaniyalı kolleksiyaçı tərəfindən “Nagel” hərəracına çıxarılan 1.63x2.18 ölçülü “Qaraçöp” xalçası (XIX əsr) 56 min 650 ABŞ dollarına satılıb. Müxtəlif illərdə daha baha satılan xalçalarımız da olub. Beləcə, maddi-mədəniyyət irsimiz talan olunub.

**P.ƏFƏNDİ
XQ**